

**Nationalbankdirektør Nils Bernsteins tale ved
Europaudvalgets høring om finanspagten
torsdag den 9. februar 2012 på Christiansborg**

DET TALTE ORD GÆLDER

Hvad er kernen i finanspagten?

Det nye er, at fokus i endnu højere grad rettes mod den såkaldte strukturelle balance på de offentlige budgetter, og at forpligtelsen til budgetdisciplin forankres i national lovgivning. Den strukturelle balance er den balance, budgettet viser, når effekten af konjunkturerne og særlige forhold er skrællet af. For Danmarks vedkommende kan der af særlige forhold peges på PAL-skat, provenu fra Nordsøolien og i år udbetaling af efterlønsbidrag. Kravet til den strukturelle balance vil fremover være, at det strukturelle underskud i det enkelte år som hovedregel ikke må overstige $\frac{1}{2}$ pct. af BNP, og at en væsentlig afvigelse herfra skal indebære udløsning af en automatisk korrektionsmekanisme, som bringer det strukturelle underskud tilbage i balance eller overskud. Disse bestemmelser skal som sagt indarbejdes i national lovgivning. Kommissionen vil senere give retningslinier for indholdet af den automatiske korrektionsmekanisme. Det forlyder, at der er tale om en handlingsforpligtelse og ikke en egentlig mekanisk automatik. Det strukturelle underskud er et udtryk for den "varige" balancetilstand, det være sig underskud eller overskud på budgettet.

Hidtil har man fokuseret på – ud over overholdelsen af 3 pct. kravet for den faktiske budgetsaldo – at sikre en løbende årlig forbedring af den strukturelle saldo på mindst 0,5 % af BNP for lande, der ikke levede op til deres mellemfristede målsætning om ligevægt eller overskud på deres strukturelle saldo. En af svaghederne har i praksis været en for langsom tilpasning. En anden svaghed har været en overvurdering af den strukturelle saldo i de gode tider før finanskrisen. Det blev undervurderet i hvor høj grad betalingsbalanceunderskud, boligbobler og konkurrenceevneforringelser var varsler om, at produktion og beskæftigelse lå langt højere end det underliggende potentiale.

Dette mønster er så kommet til udtryk i et så meget større underskud under en lavkonjunktur. Det betyder, at den samlede gæld er øget hen over konjunkturforløbet.

Ved, som udgangspunkt, at stille krav om strukturel balance hvert år på det offentlige budget, er sandsynligheden for, at den samlede gæld vokser over tid, reduceret. Underskud i dårlige tider skal modsvares af overskud i gode tider.

Under den hidtidige stabilitets- og vækstpakt har den strukturelle balance mest været brugt til at fastlægge et mellemfristet mål, altså noget, vi skal nå engang i fremtiden. Og der går det jo som regel bedre, i hvert fald, når der lægges planer.

Nu bliver den strukturelle balance et årligt sigtepunkt, som kun kan fraviges, hvis der foreligger exceptionelle omstændigheder eller et alvorligt tilbageslag.

Hjælper den ny finanspagt på gældskrisen?

Den ny finanspagt har først og fremmest til formål at undgå, at euroområdet fremover kommer i samme situation som nu – med gældskrise i flere eurolande, som truer med at sprede sig til andre lande. Lidt stilfærdigt vil man med nogen ret kunne hævde, at en seriøs efterlevelse af de hidtidige regler i kombination med en ansvarlig makroøkonomisk og makroprudentiel politik kunne have bragt samme resultat.

Med bl.a. finanspagten vil afvigere i højere grad blive eksponeret – og adresseret.

Enighed blandt eurolandene og andre lande om finanspagten kan derfor bidrage til, at markedernes tillid til Europa generelt øges. Men den nuværende gældskrise skal først og fremmest adresseres med direkte foranstaltninger i de pågældende lande samt igangværende internationale hjælpearrangementer.

Hvad er så fordelene ved pagten?

Fordelene ved at stile mod og realisere strukturel balance er først og fremmest, at der dæmmes op for en voksende offentlig gæld over konjunkturløbet og, at det enkelte land har finanspolitisk råderum til at stimulere økonomien under en lavkonjunktur. Grunden hertil skal lægges, når økonomien ikke er under pres.

Det finanspolitiske råderum vil være større, såfremt den strukturelle balance er positiv.

Men det er vigtigt at være opmærksom på, at det ikke er nok at stile mod sunde offentlige finanser. Lønudvikling, produktivitetsudvikling og andre strukturelle forhold af betydning for konkurrenceevne, arbejdsmarked og betalingsbalance skal være i orden for at sikre en holdbar udvikling. Det skal finanspolitikken også tage hensyn til.

Set i et bredere perspektiv er finanspagten sammen med den ny sixpack, som netop bl.a. retter fokus på landenes makroøkonomiske udvikling i bred forstand, og strammer op på sanktionsregimet over for eurolandene en forudsætning for, at forebygge fremtidige gældskrises, som truer euroområdet sammenhæng.

Danmark har ligesom andre europæiske lande haft stor fordel af det europæiske samarbejde, herunder det indre marked og eurosamarbejdet.

Det er et samarbejde, der ikke kan rulles tilbage uden store omkostninger. Så vi har her i landet en stærk interesse i, at det europæiske projekt ikke kuldsejler.

Er der da ingen ulemper eller forbehold over for finanspagten?

Grundlæggende er det min opfattelse, at landene ideelt set hver især burde have frihed til at føre en ansvarlig økonomisk politik uden at blive pakket ind i en juridisk ramme med domstolskontrol. Man kan ikke én gang for alle lovgive på en måde, der tager højde for virkelighedens mangfoldighed. Diskussion om opgørelserne af den strukturelle balance og forekomsten af exceptionelle omstændigheder, eller om et tilbageslag kan karakteriseres som "alvorligt", vil givetvis give anledning til stridigheder. Det kan betyde, at det juridiske regelsæt skal udvides og detaljeres på et senere tidspunkt. Europa er på vej til at bureaukratisere den økonomiske politik. Men det er desværre nødvendigt i den nuværende situation. Risikoen er, på den ene side, at systemet ikke bliver tilstrækkeligt fleksibelt til at rumme hensigtsmæssige tilpasninger og, på den anden side, at fleksibiliteten bruges til at smygge sig uden om nødvendige tilpasninger. Erfaringerne har vist, at ikke mindst de store lande har svært ved at acceptere de snærende bånd, når de er ovenpå. Men lad os nu se, hvordan det går.

Skal Danmark tilslutte sig finanspagten?

På trods af mine forbehold er svaret ja.

Den standard, der herved sættes for en ansvarlig budgetpolitik, kommer vi som et lille land med en åben økonomi under alle omstændigheder til at følge. Der er her i landet, uafhængigt af finanspagten, en budgetlov på trapperne, som skal hindre, at vi år efter år bruger flere penge end planlagt. Det har vi længe haft brug for.

Og som et lille land med en åben økonomi har vi en interesse i at være med alle steder, hvor de ydre vilkår for vores økonomiske politik sættes. Det er vores bedste mulighed for at øve indflydelse – uanset hvor beskeden den er – og få information om, hvad der sker omkring os. De forpligtelser, vi nu i substansen påtager os, er det i vor egen interesse at respektere. Det giver os en større frihed til at tilrettelægge vores egen politik. Og vi sender samtidig det signal til omverdenen, at Danmark fortsat ønsker at være forankret i en stabilitetsorienteret økonomisk politik.

Tak for opmærksomheden.